

Tardy László

A CEDAME-konferenciák tapasztalatai

Az 1988-ban Strassbourgban létrejött szervezet (*Conférence Européenne des Associations de Musique d'Église — CEDAME*), mely

Tardy László, a budavári Nagyboldogasszony-templom kántor-karnagya, az OMCE társelnöke.

az európai katolikus egyházzenei szervezeteket fogja össze, évente más-más országban rendezi meg konferenciáját. A konferencia hivatalos nyelve a francia és a német, a többi nyelvre — a résztvevők igénye szerint — fordítják az előadásokat, hozzászólásokat. Az Országos Magyar Cecília Egyesület az osztrák egyházzenei szervezet javaslatára 1991-ben kapott először meghívást az összejövetelre. A *Belgiumban lévő Namur város egyházzenei főiskoláján* tartott konferencia témája — a hely szerepének megfelelően — *az egyházzenei oktatás, illetve egyházzenészek képzése* volt. A Namurben működő főiskola az egyházzene tanítása mellett lehetőséget ad hangszeres tanári és iskolai énektanári képzés megszerzésére is. Az iskola felszereltsége, az oktatás gazdagsága vetekszik a később megismert regensburgi főiskoláéval. (Arról, hogy a „bolognai” folyamathoz történt csatlakozás milyen változást hozott az ottani oktatásban, nincs ismeretem, mert a korábbi vezető, Armand Siquet azóta elhunyt.)

Az 1992-ben *Fatimában* tartott konferencián a résztvevő országok a *II. Vatikáni Zsinat utáni egyházzenei „termés”* —elsősorban a kóruszene— jellegét, értékét próbálták felmérni. Hangfelvételek meghallgatása, kották megtekintése után alakult ki a vélemény: a liturgia igényeihez, jellegéhez mért kompozíciót olyan szerzőktől lehet várni, akik élő kapcsolatban vannak egy adott hívő közösséggel, a liturgikus gyakorlatról személyes tapasztalataik vannak. Az első két ülésen meghallgatott kompozíciók két —egymással ellentétes— pólus körül csoportosultak: nagyobb részük egyszerű és a napi gyakorlat menetében jól használható darab, de ezek között kevés volt az önálló zenei értékkel is bíró kompozíció (vagyis olyan mű, amelyet máskor is —például koncerten— zenei értéke miatt meg lehet szólaltatni). A másik póluson a „profí” szerzők alkotásai voltak, többségük igényesen megformált és a XX. század utolsó harmadának zenei nyelvét használó mű, melyek között azonban alig volt olyan, amely akár egy nagyobb ünnepi liturgiába beilleszthető és repertoáron tartható lenne (túlságosan nagy apparátus, hosszúság vagy a zenei nyelv túlzott drámaisága, teatralitása miatt). Így kialakulni látszott a vélemény: korunk zenei nyelve nem alkalmas a liturgikus szövegek hordozására. Az utolsó nap azonban fordulatot hozott. Mivel a beszámolókat mindenkor a német abc sorrendjében követték, a harmadik, záró ülésre maradtak az osztrákok (Österreich)

és a magyarok (Ungarn). Nyugati szomszédaink Anton Heiller műveivel — közöttük egy német nyelvű, teljes vesperással — keltettek nagy érdeklődést. A magyar komponistáktól a következő művek hangfelvételét, illetve kottája mutattuk be: Kodály Zoltán Magyar miséje; Farkas Ferenc: Ave Maria, Pater noster; Dobos Kálmán: 103. zsoltár, Missa aperta; Szőnyi Erzsébet: Stabat Mater; Sály László: Szent István-mise; Koloss István: Budavári ünnepi mise. Mind az osztrák, mind a magyar zeneművek meglepetést jelentettek a résztvevőknek, és többségük átértékelte korábban kialakított elutasító véleményét. Az ülés után került sor a következő évi konferencia helyszínének kiválasztására. Bár előzetesen a hollandok ajánlkoztak a rendezvény lebonyolítására, a hallott művek hatására a résztvevők többsége Magyarországot szerette volna felkérni. Erre helyben — alapvető szervezési (hol?) és finansziális kérdések (miből?) tisztázása nélkül — nem lehetett választ adni. Végül a jelenlévők mégis Magyarország mellett döntöttek, s Hollandiát — a magyarországi feltételek hiánya esetére — második helyre sorolták.

1993. szeptember 7-től 12-ig tartott az *első magyarországi konferencia*, színhelye a budapesti Központi Papnevelő Intézet díszterme volt. A még Fatimában kitűzött téma: *a XX. századi magyar egyházzene*, melyből a résztvevők minél többet élő előadásban kívántak hallani. A nyitónapon, hétfőn este, a Szent István-bazilika szentmiséjén Harmat Artúr Szent István-miséje hangzott el. Utána a résztvevők a Zeneakadémia nagytermében Farkas Ferenc Requiemjének bemutatóját hallgatták meg. 8-án, Kisboldogasszony ünnepén az Egyetemi templomban a pesti ferences templom Liszt Ferenc Kórusa Lajtha László miséjét szólaltatta meg. 10-én a Mátyás templom énekkara az esti szentmisén Kodály Zoltán Magyar miséjét énekelte, a mise után Bárdos Lajos, Dobos Kálmán, Sály László, Büky Géza és mások műveiből adott hangversenyt. 11-én Veszprém, Zirc és Pannonhalma meglátogatása után a győri székesegyház énekkara az esti szentmisén, majd a misét követő rövid bemutatón Halmos László-műveket énekelt. Mivel 13-án, vasárnap a résztvevők többsége még itt volt, a Mátyás templom ének- és zenekara az ünnepi misén Koloss István Budavári miséjét szólaltatta meg. A konferencia folyamán — ugyancsak előzetes kérésre — a résztvevőknek lehetőségük volt eszmecserét folytatni Farkas Ferenc, Dobos Kálmán, Koloss István és Halmos László (az esti mise előtt Győrött) zeneszerzőkkel. A francia küldött így summázta a tapasztalatokat: „Könnyű a magyaroknak: volt egy Bartókjuk és Kodályuk a XX. században. Az általuk igen magasra tett mércét szeretné mindenki — ha nem is tudatosan, mégis érezhetően — utolérni.”

A további konferenciákon (sajnos, többségükön anyagi vagy időbeli okok miatt nem sikerült részt vennem) megpróbáltam megismerni a többi ország egyházzenei szervezetének működését. Legszervezettebbnek a német nyelvterület egyesületei (Németország, Ausztria, Svájc) tűnnek, melyek hosszú idő óta rendeznek egyházmegyei és országos zenei napokat, heteket (Werkstage – Werkwoche). Ezekon egy előre kitzűzött témával, a kórusoknak megküldött zenei anyaggal, kitzűző szakemberek közreműködésével folyik a munka. Meg-

határozó az egyesületek által közreadott egyházzenei folyóirat útján végzett tevékenység (Singende Kirche, Musica Sacra stb). Ezekben az elméleti írások mellett sok helyi híryanagy található, melyeken keresztül akár egy kisebb település énekkarának munkájába is betekintést lehet nyerni. Az egyesületek nagyobb része gazdaságilag három lábon áll: támogatja őket a tagság, az egyház, ezenkívül kultúramegőrző és -teremtő tevékenységük elismeréseként közvetlenül az államtól is kapnak anyagi támogatást. Az új évezred egyik nagy német egyházzenei „projektje”: kimutatni, mekkora az egyházi zene részvétele a teljes német zenei kultúrában. Ebben partnerük a Deutsche Musikrat is. A négy éve folyó felmérés eredménye sok politikust is meglepett. 2010-es konferenciájukra elfogadta a meghívást a Bundesrat elnöke, aki előadást tart az egyházak művelődési szerepéről.

A következő magyarországi konferenciára az elmúlt évben, 2009-ben Péccsett került sor, szeptember 9. és 13. között. Témáját a 2008. évi luxembourgi megbeszélésen tűzték ki: *Liszt Ferenc és a XIX. századi egyházzenei reformtörekvések*. A témaválasztással fel kívánták hívni a résztvevő országok egyházzenei vezetőinek figyelmét a 2011-es Liszt-bicentenáriumra. A kitűzött témáról négy itthoni előadó tartott előadást:

Domokos Zsuzsanna, a budapesti Liszt Múzeum igazgatója Liszt és a német-olasz-francia reformtörekvések kapcsolatát vázolta fel, elsősorban a Lisztre erősen ható és nálunk ismeretlen olasz Gaspare Spontini elképzeléseinek bemutatásával. (Bővebben lásd a *Magyar Kórus* 2009. decemberi számában, ill. Domokos Zsuzsanna doktori értekezésében.)

Liszt egyházi kórusainak elemzését választotta előadása tárgyául Eckhardt Mária, a Liszt Múzeum korábbi igazgatója. Mint az Országos Széchényi Könyvtár kórusának karnagya és igen széles nemzetközi tapasztalattal rendelkező szakértő a Bárdos Lajos összeállításában 1986-ra megjelent Liszt Kórusok c. kiadvány műveit ismertette. A darabok többsége ismeretlen volt a jelenlévők számára, s örömmel vitték magukkal a szétosztott füzeteket.

Szenvedélyes hangú előadásban tárgyalta Paul Merrick, a Liszt Ferenc Zene-művészeti egyetem tanára Liszt zenéjének fontosságát, értékét a XIX. század egyházzenei vonulatában. Kemény szavakkal szolt arról, hogy Liszt egyházzenei kompozícióinak túlnyomó többsége Európa legtöbb országában nem vagy csak igen ritkán hallható. Tapasztalatai szerint Liszt egyházzeneje sehol sem foglalta még el az őt megillető helyet a zeneoktatásban és a „hivatalos (világi) zenei életben”. „Liszt egyházi zenéje Magyarországon is gettóban van: a templomok kórusán ugyan él, de nem kap elegendő teret az oktatásban és a világi zenei életben.”

Koloss István a zeneszerző szemével mutatta meg a résztvevőknek, milyen sok szállal kötődik a XX. századi magyar egyházi (és világi) zene Liszt Ferenc örökségéhez.

A konferencia folyamán a 11 országból érkezett résztvevők elsősorban a mostani kor sajátos problémáiról szoltak: a zsinatot követő reform hamar vissz-

hangra talált a 60-as, 70-es években a hívek között: őket könnyebb volt megnyerni, hiszen lehetett a korábbi gyakorlatra, hagyományra építeni. (Német nyelvterületen a Gotteslob népénektár a világi kereskedelem mértékével is „sikerkönyv” volt.) A mostani 20–30 éves nemzedék nagy részéből hiányzik a komolyabb elköteleződés igénye, nehezen vállalják a keresztény kultúra őrzésével, továbbadásával járó terheket. Különböző módon próbálnak ezen segíteni: Olaszországban a katolikus lelkeségi mozgalmak önkéntesei közreműködésével fogják össze a fiatalokat, és 2–3 napos tanfolyamokon vezetik be őket a liturgia és a szent zene világába. (2008-ban *Schola Cantorum* elnevezéssel nemzeti konferenciát tartottak 5000 fiatal kántorral és énekesssel.) Hollandiában egy 500 énekből álló füzetet állítottak össze fiatalok részére, melyet jóváhagyásra Rómába is elküldtek. A következő években ennek segítségével próbálják áttörni a fiatalok és az idősebb nemzedék műveltsége közötti falat. Németországban már az egyházi óvodákban el kívánják kezdeni az egyházi énekre, zenére való oktatást, és mindent meg kívánnak tenni a fiatalok megnyeréséért. „A gyermek még szívesen énekl el a hitét” — mondta az egyik német résztvevő, és ezért az egyházzenezők mellett az óvónők és a szülők tehetnek legtöbbet.

A konferenciával párhuzamosan folytak a pécsi Harmadik Egyházzenei Fesztivál hangversenyei. A székesegyház zenei vezetőjének, Szamosi Szabolcs orgonaművésznek köszönhetően a város igen gazdag műsorral várta az oda látogató hazai és külföldi vendégeket: a Bazilika Palestrina Kórusa (vez. Jobbágy Valér), a Mecsek Kórus (Kertész Attila vezetésével), az Ars Regia énekegyüttes, a Református Kollégium vegyeskara (Hoppál Péter irányításával), a Hírös Pannónia Régizenei Együttes (műv. vez. Békési-Marton Csaba), a Szeráfi Kórus (Nagy Ernő vez.) és a Pius-templom kórusa szerepelt a hét folyamán. A székesegyháznak a Pécsi Orgonagyár által az előző években újjáépített orgonáján két hangversenyt hallhattunk: Szamosi Szabolcs és Gráf Ádám (jazztrombita) improvizációs estjét, valamint két fiatal művész, Balatoni Sándor és Erdélyi Dániel orgonaestjét. A fesztivál eseményeit követve képet alkothattunk a város igen gazdag zenei hagyományáról, magas színvonalú énekkari kultúrájáról.

Az általam látogatott eddigi CEDAM-konferenciák zenei kínálata jóval szerényebb volt, mint a pécsi találkozóé. Erről a résztvevők a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak, és az okokat a magyar zeneoktatás általánosan magas színvonalában látják. Mint új résztvevőt Namurben nemcsak az egyházzenei, hanem világi zeneoktatásról is kikérdeztek. Kicsit „irigykedve” hallgatták a jól kiépített zeneiskolai oktatásról és az általános, valamint középiskolai énektanításról mondottakat. De újabb 15 év múlva, ha lesz megint nálunk konferencia, ismét példaértékűnek fogják-e tekinteni a magyar ének- és zeneoktatást? Jó lenne, ha erre akkor is igennel felelhetnénk.